

ВІД РЕДАКЦІЇ

Вихід 15 номера журналу створює низку приводів для думок, запитань, планів та мрій. Спробуємо порефлексувати над питанням – а що, крім цього?

Журнал творить простори, передусім віртуальні поля спілкування академічної спільноти, поєднаної тематичними інтересами, географічними точками тяжіння чи, можливо, методологічними підходами.

Журнал творить простір експерименту та співтворчості тих, хто зазвичай залишається за кадром, у тіні виданих томів (чи опублікованих PDF-файлів), губиться в сухості бібліографічних описів. Мова про запрошених редакторів, рецензентів (які мають за правилами залишатись анонімними), дизайнерів.

Врешті, журнал творить мову Urban Studies в Україні. Візуальну складову формують кольори та форми, запозичені із полотен Василя Кандинського та Поля Клі, та щоразу осучаснені відповідно до наповнення та духу року видання номера. Наукова мова виростає з діалогів та полілогів між авторами й рецензентами та редакторами, випестується літературними редакторами та проростає крізь формалізм вимог опису методології, джерельної бази, перспектив подальших досліджень та стилю бібліографічних посилань.

Мова Urban Studies твориться шляхом добору способів дослідження міста та опису єдиного перманентного його стану – змін. Зміни, які переживала одна будівля в Києві на Подолі по вулиці Спаській 16-Б, пройшовши шлях від житлової споруди кінця XVIII століття (більше про точний час побудови – у тексті статті) до Музею гетьманства нині, аналізує Олена Попельницька. Зміни, спричинені радянською владою, відображені у текстах Анастасії Боженко та Тетяни Кароевої. І хоч між переформатуванням міського простору Вінниці в перші роки існування радянської влади та спорудженням Нової Гути є кілька десятиліть, паралелі в способах радянзації та силового впливу на міський простір є очевидними. Осібно стоїть текст Олександра Федчука про особливості розвитку неоунії в містах Волині, спроектованої Ватиканом як засіб приєднання до Костелу православних мешканців колишньої Російської імперії. Текст Ореста Костіва присвячений темі висвітлення історії Чернівців на сторінках радянських путівників містом. Радянські, та й не тільки, путівники, – ще недооцінений інструмент публічної історії.

Мовні аналогії привели нас до нової для видання теми – місто та література.

Only in appearance did I take a walk alone. <...> Many impressions during my first visit to London – St. Paul's, Mansion House, the Strand, or the Inns of Court reminded me of Dickens' novels read in childhood, so I took my walk with Dickens.
– M. Halbwachs. The collective memory.

Описуючи враження від візиту до Лондона, Моріс Альбвакс демонстрував сформованість своєї взаємодії з містом досвідом і пам'яттю інших. Так, соціальні рамки значень не лише супроводжують нас у повсякденному сприйнятті – вони й формують, конструюють це сприйняття. Відповідно, взаємодіючи з містом, ми завжди маємо справу зі строкатим палімпсестом його образів – із містом, замисленим архітекторами й урбаністами, містом, описаним митцями, та містом, щодня перформованим його мешканцями та відвідувачами.

Місто, зображене в літературі, часто є першим шаром палімпсесту, з яким ми знайомимось, як-от Лондон Ч. Дікенса, Буенос-Айрес Х. Л. Борхеса або ж Дублін Дж. Джойса. Оскільки чимало міст ми знаємо передусім із текстів інших, література може слугувати добрим медіумом досліджень їхньої ідентичності та пам'яті. Крім цього, в часи, коли наші міста загрожено, а узвичаєна мова постає неспроможною ословити дійсність, що так змінилася, звертання до текстів може слугувати опорою – пропонувати образи до критики та використання. Таким чином, звертання до літератури з критичної позиції «зараз» промовлятиме не лише про перечитані тексти, але й про місце, з якого твориться це знання: про те, які саме шари в літературних палімпсестах ми помічаємо, перебуваючи тут. Ця позиція вже нині відрізняється від учорашньої, й саме вона уможливорює позицію «завтра», а отже, критичний перегляд навіть відомих нам текстів постає важливим не лише в оновленні знання (зокрема щодо міст та їхньої пам'яті), але і в оприявненні змін нас самих.

У межах цієї рубрики ми зібрали тексти на перетині міських і літературних студій та дуже сподіваємося на продовження цієї розмови надалі. Перше число рубрики поєднує дослідження текстів: романів та есею, зображення міських просторів у яких є міцно пов'язаним із процесами формування та (пере)означення ідентичностей: авторських, особистих, колективних. Міський простір у текстах також постає середовищем оприявнення владних структур – залучені цього разу статті таким чином також зачіпають теми колоніалізму й імперіалізму, а також – кінчу.

Зокрема, Аріна Кравченко на прикладі зображення Венеції в есеї «Watermark» аналізує конструювання імперської ідентичності Іосіфа Бродського. Залучаючи гендерний дискурс, авторка демонструє топос завоювання міста як завоювання жінки. Водночас, розглядаючи авторський міф І. Бродського та артикулюючи його кореляції з описами міста, Аріна показує

конструювання імперської ідентичності російського есеїста й поета та спростовує позірне позиціонування його літератури як аполітичної.

Зі свого боку, Дарина Чупат оприявнює іншу просторовість, досліджуючи кітчеве насаження роману «Розанна з Нивок» Богдана Бойчука. Для цього авторка аналізує репрезентацію міста в романі та простежує її зв'язок із романом та кітчем. На прикладі романського виміру літератури про Київ вона розглядає модерні аспекти київського тексту та кореляцію їх репрезентації з мітом про місто.

Уважність до мови як до чинника (пере)формування ідентичності постає однією з основ роботи Діани Підбуртної. У тексті авторка досліджує сучасні трансформації ідентичностей в українській літературі, залучаючи до них деколонізаційну оптику. Дослідниця аналізує стратегії поривання з «homo sovieticus», звертаючи особливу увагу на місто як на чинник та простір дії. Джерелами розвідки слугують тексти «Смерть Лева Сесіла мала сенс» Олени Стяжкіної та «Дім для Дома» Вікторії Амеліної, письменниці, громадської діячки та членкині PEN, котра загинула 1 липня 2023 року внаслідок російської ракетної атаки.

Мова пронизує життя, триваючи за межами літератури, проникаючи в стіни університетів та стукаючи у двері кафедр. Академія говорить, зокрема, мовою рецензій. Тож ми пишаємось створеним простором для дискусії. Цього разу у фокусі виховий текст в історіописанні українських міст авторства Андрія Портнова «Dnipro: An Entangled History of a European City» та нон-фікшн Віри Агеєвої «Марсіани на Хрещатику. Літературний Київ початку XX століття».

Мова академічної культури – це невидиме павутиння довгих переписок, узгоджень, повідомлень та подяк. Щиро дякуємо анонімним рецензентам та редакторам за долучення до підготовки матеріалів і сподіваємося на тривання цієї розмови та відкриття нових перетинів досліджень міста та літератури.

Насамкінець зазначимо, що цей випуск публікує тексти, написані за підтримки фондів OSUN та DAAD в рамках курсу «Memory, War and the City. Shaping Collective Remembrance and Re-Articulation of Past in Ukraine in European Contexts», який викладався в рамках ініціативи Invisible University for Ukraine.

Тетяна Водотика, Катерина Осипчук